

Adviezen/Conclusies

Vergadering commissie Systeem, Kwaliteit en Keten
d.d. 13 april 2017

Onderwerp		Advies / conclusie
		<u>Aanwezig:</u> mevrouw H.A. van Dam (WN) mevrouw J.A. Otterman (WN, voorzitter) de heer H.A. Rutjes (WN) de heer K.A.M. Duijvelaar (VVD) de heer S. Groenendijk (VVD) mevrouw K. Varenhorst (VVD) de heer J.A.G.W. Droogers (CDA) de heer F.J. van Bork (PvdA) de heer J.G.M. Reerink (PvdA) de heer W. van der Steeg (PvdD) de heer A. Travaille (PvdD) de heer J.P. Verweij (CU) de heer F. van Os (SGP) de heer A.J.H. de Beaufort (LNE) de heer C.P. Bruggink (LNE) mevrouw T. van Soest (LNE) de heren G.P. Beugelink (WN), L. de Groot (LNE), C.G. Jansen op de Haar (PvdA) en B. de Jong (CDA) (hoogheemraden) de heer C.J. Vos (secretaris) de heer W. Nijenhuis (notulist) <u>Ambtelijk aanwezig:</u> mevrouw M. Holtman (agendapunt 3.1 en 4.1), de heer E. Haddink (agendapunt 3.2 en 4.2) en mevrouw Y. Wessels (agendapunten 3.3, 3.4) <u>Afwezig:</u> mevrouw E. de Leeuw (AWP) en de heren G.J.P. Jansen (WN), P.J.M. Poelmann (dijkgraaf) en E. Verkaik (W@I)
1. Opening en vaststelling agenda		
		Opening De <u>voorzitter</u> opent de vergadering om 19.30 uur en heet iedereen welkom. Ze deelt mee dat de heren G.J.P. Jansen en E. Verkaik verhinderd zijn. Agenda De <u>voorzitter</u> stelt voor om agendapunt 4.1 als derde termijn bij agendapunt 3.1 te behandelen en agendapunt 4.2 als derde termijn bij agendapunt 3.2. De commissie stemt hiermee in. De agenda wordt vastgesteld met inachtneming van die wijziging.
2. Notulen		
		a. Adviezen en conclusies 24 november 2016 De notulen worden ongewijzigd vastgesteld. b. Actiepuntenlijst met leeswijzer Geen opmerkingen
3. Stukken ter advisering		
3.1	Position paper "Vertragen Bodemdaling Veenweide - Elke centimeter telt"	Eerste termijn De heer Van der Steeg (PvdD): • Vindt het positief dat er actie ondernomen gaat worden en het onderwerp op de agenda staat. De position paper biedt een goede aanzet voor discussie. • De doelstelling van een 25% lagere bodemdaling in 2050 geeft nog steeds het gevoel van uitstel van executie. • Bodemdaling blijft 75% van het verwachte niveau, er ontstaat geen duurzame situatie.

Adviezen/Conclusies

Vergadering commissie Systeem, Kwaliteit en Keten

d.d. 13 april 2017

Het waterschap gaat niet over keuzes in de ruimtelijke orde, maar er moet wel worden bepaald waar op termijn welke functie nog mogelijk is. Dit paper geeft een aanzet voor een discussie hierover.

- Een hoge grondwaterstand biedt mogelijkheden voor paludicultuur. Die voorziet in een geleidelijker verloop tussen natte natuur en droge landbouw en een buffer in de tijd.
- Een hoger waterpeil stopt veenoxidatie, en vermindert daarmee broeikasgas. De biodiversiteit wint ermee.
- Pleit voor een breder perspectief, nu ligt de nadruk te veel op onderwaterdrainage.
- Stimuleer natte landbouw (paludicultuur), met een mogelijke rol voor het Veenweide Innovatiecentrum. In Duitsland zijn er positieve ervaringen opgedaan. In Nederland is er behoefte aan pilotprojecten.
- Het 25% minder indexeren van het peil kan ook individuele landbouwer stimuleren om stappen te zetten en alternatieven te ontwikkelen.
- Vraagt ten aanzien van het peilbesluit of er een looptijd van dertig jaar wordt bedoeld, of de oude looptijd van tien jaar, met een doorkijk naar dertig jaar.

Mevrouw Van Dam (WN):

- Is blij met de position paper en de proactieve houding van het waterschap.
- Is blij met de inzet op een 25% lagere bodemdaling. Die lost de problemen niet op, maar men wint er wat tijd mee, en de CO₂-uitstoot wordt lager.
- Waarom wordt in het voorwoord de doelstelling afgezwakt van 50% naar 25% minder daling?
- Steunt de pilots voor onderwaterdrainage, maar stelt dat het te vroeg is voor een stimuleringsregeling voor onderwaterdrainage. De resultaten van pilots zijn nog niet compleet en daarnaast moet er een toetsingskader zijn voor het toepassen van onderwaterdrainage.
- Sluit zich aan bij de heer Van der Steeg: verbreed het perspectief en schenk ook aandacht aan de opties die PBL noemt en de meer natuurlijke maatregelen. Stimulering zou er kunnen zijn in de vorm van een regeling blauwe bodemdiensten voor grondeigenaren, naar analogie met de blauwe burgerinitiatieven. De nadruk ligt nu te veel op onderwaterdrainage.
- Kijk of het verminderen van peilindexaties leidt tot kostenbesparing.
- Schenk aandacht aan de scheve verhouding tussen kosten en opbrengsten van het waterbeheer. Veel kosten worden nu gedragen door ingezetenen, maar die solidariteit is niet grenzeloos.
- Zorg dat het waterschap de regie houdt over het peilbeheer. Peilaanpassingen moeten vergunningplichtig blijven.
- Stelt dat gekeken moet worden waar de landbouw toekomst heeft en waar niet.
- Pleit voor een gebiedsgerichte aanpak, met een bredere blik, met maatregelen op het niveau van het peilvak.
- Pleit voor een meersporenbeleid met andere overheden.
- Publiciteit is belangrijk.
- Bodemdaling dient een onderwerp te worden in de omgevingsvisie.
- Ten aanzien van het peilbesluit stelt ze dat het beter is om een looptijd van tien jaar aan te houden, met een doorkijk van dertig jaar. Waarna bij ongewijzigde inzichten het peil twee keer tien jaar kan worden verlengd.

De heer Duijvelaar (VVD):

- Wat zijn de maatschappelijke en financiële consequenties van bodemdaling? In de stukken staat dat er geen melkveehouderij meer mogelijk is. Wat is de omvang van het probleem?
- De kosten voor drainage bedragen minimaal 1500 euro per hectare. Dat komt bij 26.000 ha veenweide neer op 39 miljoen euro. Wat bereikt men met die investering?
- Het is onduidelijk welk deel van de kosten voor rekening van De Stichtse Rijnlanden komt, en wat daarvan de maatschappelijke opbrengsten zijn.
- Worden de kosten voor maatregelen tegen bodemdaling voldoende gedekt uit de eigen kostentoedeling? Voor welke categorie is dit nu een probleem?
- Waarom neemt De Stichtse Rijnlanden nu onafhankelijk van de provincie een standpunt in? Waarom wordt niet gezamenlijk opgetrokken met provincie en andere waterschappen?

Adviezen/Conclusies

Vergadering commissie Systeem, Kwaliteit en Keten

d.d. 13 april 2017

- Bodemdaling staat hoog op de politieke agenda, maar waarom?

De heer Van Os (SGP):

- Is blij met de position paper en de doelstelling om de agrarische sector in de toekomst in het gebied te behouden.
- Inzet is om de bodemdaling met 25% te beperken. Dat is een flinke ambitie en het is belangrijk om goed te beoordelen of de lopende proeven oplossingen bieden om de bodemdaling te remmen.
- Is blij dat regie bij waterschappen ligt en vraagt op welke manier zal worden samengewerkt met provincie en gemeenten. Samen optrekken is belangrijk.
- Kijkt uit naar het vervolg. Men staat aan het begin van een naar hij hoopt gezamenlijke aanpak, met goede maatregelen.

De heer Verweij (CU):

- Stelt dat er een helder stuk ligt op basis waarvan men het vraagstuk kan bespreken.
- Steunt het betoog van de fracties van PvdD en WN en sluit zich aan bij de vragen van de heer Duijvelaar over de financiën. Hij mist een helder startpunt ten aanzien van rollen en verantwoordelijkheden.
- Hij woont zelf in het veenweidegebied, in een woonwijk. De grond rond zijn huis daalt zeker 1 cm per jaar. De gemeente of het waterschap heeft zich nog nooit gemeld om zijn tuin op te hogen, dat doet hij zelf. De eerstverantwoordelijke is naar zijn mening de grondeigenaar, maar in het landelijk gebied trekt de overheid het probleem naar zich toe. Is dat logisch?
- Bodemdaling verergert door te ploegen, te draineren, grondwater op te pompen of het peil te verlagen. De provincie heeft een centrale rol, maar in de position paper komt dat niet naar voren. Hij vraagt het college om in het stuk de rollen van grondeigenaren en de provincie als gebiedsregisseur op te nemen.
- In de Waterkoers is als ambitie een verminderde daling van 25% tot 2050 opgenomen, terwijl in de position paper 'in 2050' staat. Dat laatste zou men kunnen uitleggen als: tot 2050 laat men de bodemdaling ongemoeid. Hij stelt voor de tekst aan te passen: vanaf nu maatregelen die de bodemdaling ten minste met 25% beperken.
- Twintig jaar geleden bestond het peilbesluit met daarin een autonome peildaling nog niet. Het fenomeen om peilen automatisch te indexeren gedurende de looptijd is de afgelopen jaren ingevoerd. De position paper bevat het voorstel om de peilindexatie met 25% te verminderen, maar waarom wordt de autonome peilindexatie niet afgeschaft? Wanneer de drooglegging afneemt, neemt ook de bodemdaling af. Als grondeigenaren maatregelen hebben genomen, kan het waterschap om de tien of vijftien jaar een nieuw peil vaststellen. Maar wanneer er geen maatregelen zijn genomen, moet het waterschap niet de volledige daling compenseren. Hij pleit voor een wat steviger koers dan nu wordt voorgesteld.
- Stelt dat demonstratieprojecten iets extra's (zoals volledig terugdringen van bodemdaling) moeten opleveren voor men er geld in steekt. Wat is de ambitie voor de demonstratieprojecten?

De heer Van Bork (PvdA):

- Bodemdaling heeft bedrijfsmatig gevolgen voor boeren, waarbij boeren ook zelf een verantwoordelijkheid hebben. De stimuleringsregeling moet zorgen dat boeren die verantwoordelijkheid ook oppakken.
- Beperking van bodemdaling is ook maatschappelijk zeer relevant: een beperkter vrijkomen van nutriënten, verminderde CO₂-uitstoot en voor het waterschap mogelijk lagere kosten voor bemaling en zwaardere dijken.
- In een van de stukken staat dat de kans op schadeclaims bij het waterschap niet groot is, mits er sprake is van behoorlijk bestuur en er voldoende rugdekking is van andere overheden. Tot nu toe had de algemene democratie het voortouw bij het peilbeleid. Nu neemt het waterschap het voortouw, terwijl de provincie in haar ruimtelijke structuurvisie 2013-2028 aangeeft dat alleen technische maatregelen niet afdoende zijn, en dat het ook gaat om toekomstig landgebruik. Hoe verhoudt het beleid van het waterschap zich tot dat van de provincie? Hoe zit het met schadeclaims als het waterschap vooroploopt? Zorg dat er concrete steun komt van de provincie.
- In het veenweidegebied zijn grote verschillen zichtbaar: veen op klei, zand op klei, veen

Adviezen/Conclusies

Vergadering commissie Systeem, Kwaliteit en Keten

d.d. 13 april 2017

op veen. Hoe gaat men daarmee om?

- Wijst op de kaartjes waarop de veendikte staat vermeld. Opvallend is dat in de Lopikerwaard de veendikte het minst is, maar de bodemdaling het grootst, terwijl in Kockengen er een dik pakket ligt en de daling kleiner is. Hij vraagt een toelichting. Waar zou het waterschap beginnen met een aanpak?
- Vraagt of het college kan aangeven hoe groot de beperking van uitstoot (nutriënten en CO₂) is bij een verminderde daling van de bodem.
- De aanpak kost tussen 1500 en 3000 euro per hectare. Om hoeveel hectare gaat het en wie gaat dit betalen? Gaan de boeren ook zelf bijdragen?

De heer Bruggink (LNE):

- Constateert dat de maatregelen een breuk betekenen met het verleden en dat doet pijn. Kan de provincie hier nog een stokje voor steken?
- LNE vindt echter ook dat het een redelijk voorstel is, dat wel buitengewoon ambitieus is. Het is een verstandige benadering waar naar verwachting draagvlak voor kan worden gecreëerd. Het is een maatregel met een stok achter de deur.
- Steunt het voorstel om na tien jaar te evalueren.
- Complimenteert het college met dit voorstel, hij hoopt dat het leidt tot een stap vooruit.

De heer Droogers (CDA):

- Complimenteert het college met dit initiatief. Het gaat om een groot maatschappelijk probleem, niet alleen van de grondeigenaren.
- CDA hecht veel waarde aan het behoud van het Groene Hart en de koe in de wei.
- Kan het voorstel rekenen op de steun van LTO en andere landbouworganisaties?
- Hoe staan de provincies tegenover dit voorstel? De primaire verantwoordelijkheid ligt toch bij de provincies?
- Waardoor is de ambitie van 25% tot 2050 ingegeven? Proeven met onderwaterdrainage lijken te wijzen op een met wel 70% gereduceerde bodemdaling. De CDA-fractie pleit ervoor dat wat technisch haalbaar is als ambitie te nemen. Dat percentage moet uiteindelijk worden bepaald door het resultaat van de pilots.
- Als men echt aan de slag gaat met onderwaterdrainage, levert dat een grote extra vraag naar zoet water. Kan het waterschap daaraan voldoen?
- Is blij dat nu al bekeken is of het voorstel juridisch haalbaar is. Het is geruststellend dat dit zo is.
- Steunt het idee voor een stimuleringsregeling voor bodemdalingremmende maatregelen, maar stelt dat de provincies de kosten zouden moeten dragen.
- Pleit ervoor de eventuele opbrengsten van een verminderde CO₂-uitstoot aan te wenden voor stimuleringsmaatregelen. Dat zou op nationaal niveau moeten gebeuren.
- Vraagt wat er nu wordt voorgesteld voor het peilbesluit. Mogelijk kan er voor een periode van dertig jaar een raampeilbesluit worden vastgesteld, waarna iedere tien jaar een peilbesluit wordt genomen op basis van de feitelijke bodemdaling.
- Het is een goede zaak dat het waterschap nu het voortouw neemt, maar andere partijen en overheden moeten worden betrokken bij de feitelijke uitvoering, waarbij uiteindelijk de provincies de trekker worden, aangezien zij ook over meer gelden beschikken.

Beantwoording eerste termijn

De heer De Groot (hoogheemraad):

- Dankt de commissie voor de reacties, hij constateert dat het voorstel de juiste snaar raakt.
- De aanduiding 'position paper' heeft men gewijzigd in 'startnotitie', want men gaat aan de slag met bodemdaling.
- Een veelgehoorde stelling in de afgelopen dertig jaar is dat de bodemdaling niet valt tegen te gaan en dat de enige uitkomst het veranderen van functie is. Dat botste enorm met de standpunten en belangen van partijen in het gebied. Dat politieke gevecht leidde uiteindelijk niet tot een oplossing. Het waterschap heeft daarom gekozen voor een andere insteek, en gekeken wat het probleem van bodemdaling is voor het waterschap. In stedelijk gebied beheert het waterschap het water op aangeven van de gemeente en de bodemdaling die zich voordoet, is een zaak voor de gemeente. Die lijn geldt ook voor de infrastructuur, waar wel wat problemen ontstaan rond de hoogwatervoorzieningen, maar daar neemt het waterschap ook niet het voortouw. Maar

Adviezen/Conclusies

Vergadering commissie Systeem, Kwaliteit en Keten

d.d. 13 april 2017

	in het landelijk gebied zijn de bodemdaling en het gebruik heel afhankelijk van peil. • Hoe krijgt men mensen in beweging? Door ze toekomstperspectief te bieden. Dat is niet door te stoppen met peilindexatie. Er is gekozen voor 25% beperking van de bodemdaling. Dat betekent niet dat meer niet mogelijk is. 25% is haalbaar en dat brengt mensen in beweging. Daar hoort bij dat wanneer een hoek extra zakt omdat een grondeigenaar geen maatregelen neemt, er geen beroep kan worden gedaan op het recht van onderbemaling. Dat betekent dan men een stok achter de deur heeft. • De aangepaste werkwijze kan men niet van vandaag op morgen doorvoeren, dat is juridisch niet haalbaar, mensen moeten de tijd hebben om maatregelen te kunnen nemen. Daarom wordt gekozen voor een periode van dertig jaar, met een instaptijd van vijf jaar, en een serieuze evaluatie na tien jaar. • Het doel is om grondeigenaren in beweging te krijgen en daarvoor moeten ze ook zekerheid hebben, en kunnen beschikken over instrumenten. Daarom neemt het waterschap deel aan pilots. Dan gaat het om onderwaterdrainage, maar ook goed bodembeheer, waarbij grond niet eens in de vijf jaar hoeft te worden gescheurd, maar eens in de vijftien jaar, of nooit. Dat scheelt ook 10% bodemdaling. En ook paludicultuur komt in de gereedschapskist. • Het college heeft deze startnotitie al besproken met provincies, andere waterschappen en LTO. Aanvankelijk werd er huiverig gereageerd: ondernemers die stellen dat het waterschap het gebied gaat vernatten, terwijl natuurorganisaties spreken van uitstel van executie. Maar na een goede uitleg begon er draagvlak te ontstaan. Er is gesproken met de gedeputeerden van Zuid-Holland en Utrecht. In Zuid-Holland wil men ermee aan de slag, Utrecht is iets terughoudender, al gaat de gedeputeerde daar wel op werkbezoek in Spengen. • Grondig onderzoek is een voorwaarde, waarbij het waterschap 25 tot 30% betaalt van de pilots, en dan alleen de onderzoekskosten. Hij wijst op de pilot Lange Weide (variant b). In een polder van 300 ha willen vrijwel alle boeren aan de slag met bodemdaling en men werkt aan een aanvraag voor POP3-middelen. De belangrijkste vraag die het waterschap beantwoord wil hebben, is hoe het met de peilen moet omgaan en hoe het kan voldoen aan de 10 tot 30% grotere zoetwatervraag. Wanneer alles gericht is op een vermindering van bodemdaling, dan is waarschijnlijk een drooglegging van 45 cm in de zomer niet meer nodig. En het is goed denkbaar dat men uiteindelijk wel een vermindering van 50% realiseert. • Het PBL heeft in 2016 een rapport uitgebracht over bodemdaling. PBL berekent dat wanneer de huidige daling voortzet, dit in 2050 25 euro per hectare meer kost. Het gebied beslaat 26.000 ha. Die kosten lijken mee te vallen, maar er zijn meer aspecten, zoals de uitstoot van CO₂: een daling van 1 cm per jaar komt overeen met 22.000 kg per hectare. Dat vertegenwoordigt een substantieel bedrag dat eenvoudig wordt terugverdiend met onderwaterdrainage. Voor de nutriënten geldt voor veen de globale aanname dat een derde wordt veroorzaakt door bodemdaling. Een afname helpt dan ook substantieel bij het voldoen aan de KRW-richtlijn water. Het beheer van het watersysteem wordt goedkoper en klimaatdoelen kunnen eenvoudiger worden bereikt. • Hij wijst op de vragen over de stimuleringsregeling. Uiteraard zal worden geprobeerd om andere partijen te laten meebetalen. In de varianten b en c draagt het waterschap 100.000 euro bij, met als voorwaarde dat de stimulering het watersysteem robuuster en beter maakt. Een voorbeeld is het laten vervallen van onderbemaling (en een apart peilvak) wanneer er onderwaterdrainage wordt toegepast. • De discussie over kostenbesparing en de vraag of men de kosten moet verwerken in de tarieven wil hij nu niet voeren. Alles wat nu wordt betaald, zit aan de kant van het watersysteem. Hij stelt voor dat de heer De Jong hier nader op ingaat. • Dat het waterschap nadrukkelijk de regie moet houden over het peil is een wat behoudend standpunt. Het waterschap heeft een stok achter de deur, maar moet mensen ook enige ruimte geven als ze met bodemdaling aan de slag gaan. Er komen steeds meer pilots, wel en niet betaald door het waterschap, en het college is van plan begeleidingscommissies op te zetten. • Het overleg met gemeenten, provincies en landbouworganisaties loopt goed, alleen het Rijk blijft achter. De Unie heeft bodemdaling wel duidelijk op de agenda gezet voor de coalitiebesprekingen. Ook de provincies brengen het onderwerp bij het Rijk onder de aandacht. • Het waterschap is gestopt met het eens per tien jaar bepalen van het peilbesluit omdat
--	---

Adviezen/Conclusies

Vergadering commissie Systeem, Kwaliteit en Keten

d.d. 13 april 2017

dit leidt tot schokeffecten in het watersysteem (zoals nadelige gevolgen voor het slootkanteleven en afkalving). Daarom is gekozen voor indexatie.

- De provincie gaat over de ruimtelijke ordening, maar op sommige plekken zal een functieverandering noodzakelijk blijken, in de vorm van maatwerk. Op dit moment volgt het peil nog functie, het waterschap garandeert drooglegging. Met dit voorstel wordt een peil gegarandeerd en dan kan de grondeigenaar zelf bepalen hoeveel inspanningen hij doet om een betere drooglegging te krijgen.
- Het college verwacht met dit voorstel geen rechtmatige schadeclaims.
- Het college merkt dat deze nieuwe aanpak draagvlak begint te krijgen, ook onder de agrariërs die aanvankelijk enorm sceptisch waren.
- Ten aanzien van de suggestie voor een raamovereenkomst voor dertig jaar merkt hij op dat het allereerst gaat om het bieden van zekerheid. De invulling van de evaluatiemomenten komt nog aan de orde.

Mevrouw Holtman (ambtelijke ondersteuning):

- Voegt toe dat de Lopikerwaard een grote bodemdaling laat zien door de lage grondwaterstand.
- Daar waar een dikker kleidek is, gaat de bodemdaling minder snel. Daar wordt rekening mee gehouden.

De heer De Jong (hoogheemraad):

- Licht toe dat op de lange termijn bodemdaling tot extra kosten voor het watersysteem leidt. Door nu maatregelen te nemen, zijn er op lange termijn financiële voordelen voor het waterschap.
- Merkt ten aanzien van de toedeling van kosten op dat een integrale differentiatie van bemalen gebied de enige mogelijkheid is. Kosten voor een experiment of pilot kunnen niet bij een specifieke grondeigenaar worden neergelegd. Voor de nu voorgestelde middelen geldt de huidige kostentoedeling per categorie.

Tweede termijn

Mevrouw Van Dam (WN):

- Vraagt of behalve onderwaterdrainage ook andere instrumenten in aanmerking komen voor de stimuleringsregeling. De heer De Jong (hoogheemraad) bevestigt dit: het gaat om de bodemdaling, niet om het systeem.
- Wijst op de aanvraag voor POP3-middelen: kan het waterschap rekenen op die middelen?

De heer Groenendijk (VVD):

- Dankt de hoogheemraad voor de toelichting en betreurt dat hij die niet in de stukken heeft kunnen lezen.
- Het garanderen van een peil is een wezenlijke verandering. Wat zijn de kosten als men helemaal niets doet? Wat bedraagt het financiële voordeel op de lange termijn als men besluit om de bodemdaling tegen te gaan?

De heer Verweij (CU):

- Sluit zich aan bij de heer Groenendijk: enkele antwoorden van de hoogheemraad zijn heel helder, maar staan niet in het stuk, zoals de leidende rol van de provincie als het gaat om de functie.
- Pleit ervoor de formulering van de ambitie over te nemen uit de Waterkoers.
- Wat is het doel van de pilots? Hij sluit zich aan bij de heer Droogers: bepaal aan de hand van de pilots wat haalbaar is. Daarmee kan men mogelijk de lat ook hoger leggen.

De heer Van Bork (PvdA):

- Stelt dat de rol van de provincie nog onduidelijk is. Hij vraagt een toelichting op de positie van de gemeente Utrecht. De genoemde terughoudendheid baart enige zorg.
- Neem in het blokkenschema duidelijk op dat het waterschap zich bij de provincie gaat inspannen voor concrete steun.

De heer Bruggink (LNE):

- Dat de gedeputeerde van Utrecht op bezoek komt, is niet voldoende. Als het erop

Adviezen/Conclusies

Vergadering commissie Systeem, Kwaliteit en Keten

d.d. 13 april 2017

aankomt, dient de provincie deze aanpak te steunen.

- Dit is de start van een traject, de berekeningen van kosten en baten zullen nog volgen.

De heer Droogers (CDA):

- Hoe zit provincie erin, wat zijn de verantwoordelijkheden? De omgevingsvisies zijn bij uitstek het instrument om beleid ten aanzien van bodemdaling vorm te geven. Zuid-Holland werkt met knikgebieden, waar in de toekomst mogelijk niet langer duurzaam landbouw kan worden bedreven. In die gebieden zou men niet moeten investeren in onderwaterdrainage.
- Het is goed om een maatschappelijke kosten-batenanalyse te maken. Dat hoeft nog niet bij deze startnotitie, maar wel als men aan de slag gaat in het gebied. Dan gaat het nadrukkelijk niet alleen om de kosten, maar ook om de baten, en baathebbers, die dan ook een financiële bijdrage kunnen leveren.

Beantwoording tweede termijn

De heer De Groot (hoogheemraad):

- Licht toe dat POP3 een ingewikkeld proces betekent. Provincie Zuid-Holland, gemeente en waterschap proberen de aanvraag voor het bodemdalingsproject zo op te zetten dat deze slaagt. De provincie Zuid-Holland werkt echt wel mee. Bij de provincie draait het vaak om de vraag hoeveel geld het gaat kosten. Dat is ook bij het Rijk het geval. In PBL-rapporten staat dat het landelijke systeem in 2050 200 miljoen extra gaat kosten. Maar bij het stedelijk gebied gaat het waarschijnlijk om wel 20 miljard euro. Dat zijn bedragen die men in Den Haag liever niet hoort. Hij wekte mogelijk de indruk dat de provincie Utrecht niet meewerkt, maar de provincie heeft ook enkele miljoenen beschikbaar gesteld via gebiedscommissie West voor verschillende pilots. Spengen wordt bijvoorbeeld voor de helft door de provincie Utrecht betaald. De provincie Utrecht is toezichhouder op het peilbeheer. Dat zou eens in de tien jaar moeten gebeuren, maar vorig jaar heeft het waterschap het verzoek gedaan om een flink aantal peilen zo te laten. De provincie heeft daarnaast bepaald dat peilaanpassingen niet mogen leiden tot extra bodemdaling. Zowel gemeenten als waterschappen stellen dat de bodemdaling aandacht moet krijgen in de omgevingsvisie. De gedeputeerde van Utrecht was wat voorzichtiger dan die van Zuid-Holland, maar vond het prima dat De Stichtse Rijnlanden deze rol pakte.

De heer Rutjes (WN):

- Vraagt hoe aanvragen POP3-geld in Utrecht lopen.

De heer De Groot (hoogheemraad):

- In de provincie Utrecht is er een aantal aanvragen voor projecten op het terrein van bodembeheer en bodemleven. Die projecten zijn van belang voor de Kaderrichtlijn Water, maar ook voor het tegengaan van bodemdaling. De aanvraag is overtekend, mogelijk kan de heer Beugelink een nadere toelichting geven. De POP3 is een ingewikkeld instrument. Aanvragen kosten veel tijd en energie, maar het gaat om veel geld. Hij geeft aan te willen blijven inzetten op POP3.
- Henk van Hardeveld heeft bij De Stichtse Rijnlanden veel berekeningen uitgevoerd. Voor de diepste polders tussen de Wierickes in komt men in 2050 op 40 tot 60 euro per hectare. De marges zijn groot, maar globaal komt men uit op 30 euro per hectare per jaar. Die sommetjes kan men maken, maar er is de achterliggende gedachte dat de eerste dertig jaar de kosten meevallen. Doet men echter niets, dan moeten over honderd jaar alle hoogwatervoorzieningen waar nu een stuwtje volstaat, keringen worden. Die kosten zijn niet te overzien.

De heer Groenendijk (VVD):

- Stelt dat in het voorliggende besluit toch ook de cijfers en berekeningen moeten zitten, al gaat het om benaderingen.

De heer De Groot (hoogheemraad):

- Begrijpt deze wens, maar benadrukt dat nu de startnotitie voorligt. In het aanhangsel staat aangegeven hoeveel geld er wordt vrijgemaakt en waar dit naartoe gaat (pilots).

De heer Groenendijk (VVD):

Adviezen/Conclusies

Vergadering commissie Systeem, Kwaliteit en Keten

d.d. 13 april 2017

- Stelt dat het hem gaat om de opbrengsten van de investeringen die men doet. En wat de kosten zijn als men niets doet.

De heer De Groot (hoogheemraad)

- Wijst op het landelijke PBL-rapport. Hij is bereid om te kijken in hoeverre die berekeningen ook van toepassing zijn op het gebied van De Stichtse Rijnlanden.

Derde termijn, consultatieronde (agendapunt 4.1):

De heer Van der Steeg (PvdD):

- Het PBL heeft de kosten als gevolg van bodemdaling berekend op 21 miljard euro: 16 miljard euro voor woningen, 5 miljard euro voor infrastructuur en 200 miljoen euro voor het landelijk gebied. Op basis daarvan kan men de kosten voor De Stichtse Rijnlanden berekenen. Zijn fractie kiest voor variant C.

Mevrouw Van Dam (WN):

- Stelt dat variant A volstrekt onvoldoende is voor dit gebied. De varianten B en C richten zich te zeer op onderwaterdrainage. Haar fractie pleit voor een verbrede variant D, met goede pilots die extra informatie opleveren, en dat de stimuleringsregeling wordt ingezet voor bewezen en innovatieve maatregelen. Het is nog niet duidelijk of onderwaterdrainage daar ook bijhoort.

De heer Groenendijk (VVD):

- Pleit voor variant A.

De heer Van Os (SGP):

- Stelt dat variant A te weinig oplevert. Men kan dan niet de voorgenomen projecten tot uitvoering brengen. Hij kiest voor variant B. Hij is terughoudend als het gaat om mogelijke tariefsverhogingen. De uitkomsten van de pilots moeten uitwijzen wat de uiteindelijke kosten zijn.

De heer Verweij (CU):

- Stelt dat met deze varianten niet voldoende scherp is wat het waterschap wil bereiken: wat moet een investeringsregeling opleveren, welke andere partijen moeten verantwoordelijkheid nemen en wat wil men met demonstratieprojecten? Hij is voor een investering op voorwaarde dat de doelen helder zijn.

De heer Reerink (PvdA):

- De PvdA-fractie constateert dat variant A geen ambitie heeft en dat variant C weinig meerwaarde heeft boven variant B. De fractie kiest voor variant B, waarbij ook andere opties dan onderwaterdrainage worden verkend. Mochten de kosten dan hoger worden, dan kan de PvdA-fractie ook instemmen met variant C.

De heer Bruggink (LNE):

- Stelt dat variant A onvoldoende ambitieus is. Variant B biedt meer inzicht. Dat niet voor variant C wordt gekozen, hangt samen met de forse opgaven waar het waterschap de komende tijd voor staat. Vraagt zich af welke invloed variant B heeft op de heffingen.

De heer Droogers (CDA):

- Stelt dat het gaat om een heel belangrijk onderwerp, maar dat zijn fractie terughoudend is als het gaat om een mogelijke lastenverzwaring voor burgers. Met variant A is er al een behoorlijke inzet. Wil men voor variant B kiezen, dan moet duidelijk zijn wat de toegevoegde waarde is van extra pilots opleveren. Ook moeten er andere geldschieters worden gevonden. Mogelijk kan de vermindering van de CO₂-uitstoot te gelde worden gemaakt, waarmee investeringen kunnen worden bekostigd.

De heer De Groot (hoogheemraad):

- Is blij met deze reacties. Men is eigenlijk al volop bezig met variant B, met een groot project waar bijna alle partijen aan mee willen doen. De stimuleringsregeling moet scherper worden verwoord. Hij geeft aan dat de aandacht voor bodemdaling ook leidt

Adviezen/Conclusies

Vergadering commissie Systeem, Kwaliteit en Keten

d.d. 13 april 2017

		tot initiatieven. Wanneer zich een initiatief aandient uit bijvoorbeeld het gebied rond Kockengen, dan wil hij dit graag aan de commissie voorleggen. Een bedrag van 500.000 euro komt overeen met een verhoging van 1% voor het watersysteem. Deze investering bedraagt 325.000 euro. De <u>voorzitter</u> concludeert dat het voorstel ter bespreking kan worden doorgeleid naar het algemeen bestuur.
3.2	Bestuursvoorstel Duurzaamheids- agenda deel 1: visie, principes en uitgangspunten	<i>Eerste termijn</i> De heer <u>Droogers</u> (CDA): • Goed dat dit structureel wordt opgepakt. • Goed dat veel zaken in de reguliere werkzaamheden en taken kunnen worden ondergebracht. • Stelt dat het waterschap geen activiteiten moet ontplooiën die vreemd zijn aan zijn wezen. Er is een grijs gebied, zoals zonnepanelen op het terrein van het waterschap, of duurzame energie opwekken voor eigen gebruik. In het laatste geval moet wel de afweging worden gemaakt of een derde partij dat niet beter kan doen. • Duurzaamheid moet worden meegenomen in de bedrijfsvoering. Daar waar extra investeringen nodig zijn, moet de businesscase sluitend zijn. • Duurzaamheid in de projecten wordt begroot, maar de meerkosten moeten redelijk zijn. • Er is gekozen voor twee hoofdthema's, maar niet voor welzijn en gezondheid, terwijl daar ook winst is te behalen. De heer <u>Bruggink</u> (LNE): • Vraagt of met dit kader de reductie van 30% CO₂ in 2030 haalbaar is (en de 60% in 2050). • De thema-avond van 23 maart was zeer interessant en hij ziet veel elementen terug in de visie. • Ontwikkel business cases en schenk dan ook aandacht aan de maatschappelijke effecten: richt de aandacht op die zaken die het grootste effect hebben. • Hanteer een terugverdientijd van maximaal vijftien jaar, en tien jaar bij risicoprojecten. • Schoenmaker houd je bij je leest. De heer <u>Van Bork</u> (PvdA): • Kan zich goed vinden in deze duurzaamheidsagenda. Het is geen vrijblijvende discussie, het waterschap moet bewegen. Er zijn afspraken gemaakt, zoals een CO₂-reductie van 60% in 2050, en een organisatie die energieneutraal is in 2050. Het is goed dat het college komt met een aanpak met vier heldere ambities. • De ambities zijn groot en dat juicht de PvdA-fractie toe. Het waterschap wordt echt een doe-organisatie op het gebied van duurzaamheid, zoals bij de productie van grondstoffen, waaronder fosfor. Maatschappelijk belang en het belang van het waterschap worden daarmee op een goede manier gecombineerd. • Benadrukt het belang van actief investeren in energieopwekking uit oppervlaktewater. • De terugverdientijd moet worden gebaseerd op werkelijke levensduur. • Is blij met de aandacht voor social return in de duurzaamheidsagenda. Ook positief is de aandacht voor cultuurhistorische structuren. • Hoort graag hoe de onrendabele top bij het terugwinnen van grondstoffen of de opwek van energie uit oppervlaktewater kan worden terugverdiend. De heer <u>Verweij</u> (CU): • Is heel blij met deze duurzaamheidsvisie voor het waterschap. • IPO, VNG en de Unie hebben een investeringsagenda ingediend. Hoe verhoudt die zich tot deze duurzaamheidsagenda? • In deze agenda worden ook de grondstoffenterugwinning en energie-opwek genoemd. Daarover zijn eerder al nota's verschenen, hoe verhouden die zich tot deze agenda? Komen die nota's te vervallen? • Begrijpt dat wordt voorgesteld om het eerste document vast te stellen en dat het tweede ter informatie is bijgevoegd. Klopt dit? • Verwoord scherper het doel voor het verminderen van broeikasgassen. Beschouwt

Adviezen/Conclusies

Vergadering commissie Systeem, Kwaliteit en Keten

d.d. 13 april 2017

De Stichtse Rijnlanden de uitstoot als gevolg van veenafbraak iets waarvoor het verantwoordelijk is? Of is een te bereiken daling van uitstoot winst die men kan gebruiken om te salderen?

- Het opwekken van duurzame energie komt na energiebesparing als doel. Kan men uiteindelijk onvoldoende duurzame energie opwekken uit het systeem, dan moet die worden ingekocht.
- Het niet meer vergisten van rioolslib slaat een gat in energiedoelen. Wat betekent dit voor de positie van het waterschap als het gaat om het bereiken van de doelen?
- De tekst over het terugwinnen van grondstoffen is weinig concreet. Hij wijst op het stadskantoor van Venlo als voorbeeldproject van een compleet recyclebaar gebouw. Als het waterschap ook op die manier wil presteren, ligt er nog een flinke opgave die niet uit deze agenda naar voren komt.

De heer Rutjes (WN):

- Merkt op dat fracties duurzaamheid als een noodzaak beschouwen, maar daarbij wel een sluitende businesscase als voorwaarde stellen. Hij vraagt de fracties om een reactie.

De heer Van Os (SGP):

- Kon helaas niet bij de sessie aanwezig zijn, hij woonde een parallelsessie bij.
- Zal richting vergadering van het algemeen bestuur zijn mening vormen. Hij is voor duurzaamheid, maar als investeringen niet renderen is hij terughoudend.
- Constateert dat het bewustzijn op het gebied van duurzaamheid groot is binnen de organisatie en prijst dit.

Mevrouw Varenhorst (VVD):

- Prijst deze aangepaste duurzaamheidsagenda.
- Het is goed dat geprobeerd is om de inzet van het waterschap in kaart te brengen. Het is een dynamische agenda, gezien de voortdurende ontwikkelingen.
- Als men daar op een kostenefficiënte en pragmatische manier mee omgaat, moet men daar wat uit kunnen halen. Kosten en baten zijn uiteraard een aandachtspunt.
- Vraagt een nadere uitwerking van de financiële gegevens.
- Hoe verhoudt het waterschap zich tot de saldobenadering van de Unie (meer energie opwekken dan nodig is voor eigen verbruik)?
- Bekijk allereerst waar besparen mogelijk is en ga daarna pas zelf duurzaam opwekken. Wil het waterschap een commerciële leverancier worden van duurzaam opgewekte energie en verhoudt dit zich tot zijn publieke rol?
- Wat zijn de criteria en kaders voor de genoemde bijdrage van het waterschap aan een prettige samenleving?
- Heeft moeite met het principe dat het waterschap anderen moet inspireren tot duurzaamheid. Is dat een taak van de overheid?
- Is de mate waarin bestuur en werknemers een rolmodel zijn ook meetbaar? Laat dit een opgave zijn voor het waterschap als geheel.
- Wordt bij de levenscyclusbenadering de gehele cyclus meegenomen (zoals productie, opbouw en sloop van windturbines)?

Mevrouw Van Dam (WN):

- Stelt dat er een mooie agenda ligt met stevige ambities.
- Voorkomen is beter dan genezen: begin bij besparen en richt daarna pas de aandacht op duurzame opwek.
- Duurzaamheid is breder dan energie en grondstoffen, en beperkt zich niet tot enkel de grote projecten. Ook klimaatbestendigheid, biodiversiteit en veerkracht van het natuurlijk systeem zijn aspecten van duurzaamheid.
- Pleit voor ambities voor werkprocessen en de werkvloer.
- Wat is het verschil tussen ambitie en doelstelling?
- Wat is een cascaderingspiramide?
- Hoe doet De Stichtse Rijnlanden het in vergelijking met andere waterschappen?
- De omgevingswijzer is een stuk begrijpelijker geworden. Vreemd is wel dat de taartdiagram geen groene ambitie heeft voor water en bodem.
- Stelt voor kantoor en werkvloer toe te voegen als duurzaamheidsthema, met

Adviezen/Conclusies

Vergadering commissie Systeem, Kwaliteit en Keten

d.d. 13 april 2017

afvalscheiding en catering als aandachtspunt.

- Is ook benieuwd naar de invulling van de voortrekkersrol van bestuur en management.

De heer Travaille (PvdD):

- Constateert verheugd dat het rapport een duidelijke logica heeft: visie, principes en focus zijn helder. Wel jammer is dat het niet zozeer een agenda is als wel een inventarisatie van uitgangspunten. De daadwerkelijke agenda volgt in oktober.
- De agenda focust op energie, GWW en grondstoffen. Deze onderwerpen liggen dicht tegen het waterschapswerk aan en zijn mogelijk ook gekozen omdat ze geld kunnen opleveren.
- Pleit ervoor ook nadrukkelijk te kijken waar het waterschap het meest effect heeft met zijn werk. Dan komt men uit bij ecologie en biodiversiteit. Als overheidsorgaan heeft het waterschap heel veel impact: door het beheer, de inrichting, het peil, de omgang met de bodem en de invloed op de landbouw. De ambities in bijlage 2 worden zeker niet met alleen GWW gehaald. Een aanvullende aanpak is nodig, zoals het verkennen van de overstap naar duurzame landbouw en de aanpak voor weidevogels. Voor dat laatste onderwerp overweegt zijn fractie met een voorstel te komen.
- Klimaatbestendigheid is een tweede prioritering. Hij pleit voor deelname aan initiatieven als steenbreek, een project voor de vergroening van tuinen.
- Twee principes uit het coalitieakkoord ziet hij graag terug in deze notitie: de vervuiler betaalt en de brongerichte aanpak (focus op energiebesparing).
- Bij de ambitie GWW staat 'voor alle relevante projecten'. Betreft dat alleen de projecten van meer dan 500.000 euro? In dat geval pleit zijn fractie om bij alle projecten voor een duurzame (GWW-)aanpak te kiezen.
- Er zit een verschil tussen de ambities in figuur 2 en die in bijlage 1.
- De scenario's zijn wat wonderlijk: het waterschap is gebonden aan enkele greendeals, maar bij een keuze voor scenario A zou men daar niet meer aan voldoen. Met andere woorden: scenario A is niet relevant.
- Werk een ambitieus scenario uit, inclusief de door zijn fractie gewenste aandachtspunten.

Beantwoording vragen

De heer Beugelink (hoogheemraad):

- Merkt op dat na een brede verkenning getracht is om focus aan te brengen, want men kan niet alles tegelijk. Op de thema-avond van 23 maart is getracht te focussen. Hij constateerde bijvoorbeeld dat er niet veel draagvlak is voor windenergie. Men benadrukte dat het waterschap zich moest houden bij waar het goed in is. Hij merkt overigens op dat wanneer zich een interessant voorstel aandient, men dat serieus moet beoordelen.
- Hij stelde ook vast dat men vond dat duurzaamheid een brede maatschappelijke verantwoordelijkheid is, niet zozeer een taak voor het waterschap. Ook nu klinkt door dat er geld aan moet worden verdiend. Maar maatschappelijke winst is lastig in geld uit te drukken.
- Grondstoffen terugwinnen kon rekenen op brede steun. Maar men moet er wel rekening mee houden dat een terugverdiendtijd van vijftien jaar niet altijd reëel is. Kijkt men naar de levensduur van een project, dan zijn er meer mogelijkheden.
- De aandacht voor het opwekken van duurzame energie is onderdeel van een opgelegde greendeal, met de aangescherpte ambitie van energieneutraliteit in 2025. Dat is wel heel kort dag; hij behoudt zich het recht voor om daar 2030 van te maken.
- De grote onderwerpen zijn energie, GWW en grondstoffen, maar ook de kleinere zaken tellen mee.
- Bij de opwek van duurzame energie liep het waterschap voorop door vanaf de jaren zestig zelf slib te vergisten. Met de nieuwbouw heeft men dat moeten staken.
- Positief is ook dat de honderd auto's van de muskusrattenbestrijding op groen gas rijden. Dat neemt niet weg dat het waterschap op de scorelijst zich ongeveer halverwege bevindt.
- Constateert terugkijkend dat eerdere duurzaamheidspogingen veelal in schoonheid zijn gestrand omdat er een ambtelijk portefeuillehouder ontbrak. Die is er nu wel.
- Interessante ontwikkelingen zijn Thea en Theo: thermische energie uit afvalwater en thermische energie uit oppervlaktewater. Door middel van warmte uit de

Adviezen/Conclusies

Vergadering commissie Systeem, Kwaliteit en Keten

d.d. 13 april 2017

afvalwaterzuivering denkt men de warmtecentrale van Eneco te kunnen voeden. Een onderzoek naar de mogelijkheden loopt momenteel.

- Voor het opwekken van eigen energie gelden afspraken waaraan het waterschap zich heeft gecommitteerd.
- Een sluitende businesscase is belangrijk, maar ook maatschappelijke baten spelen een rol.
- De reductie van 30% CO₂ moet vooral gerealiseerd worden bij de zuiveringsinstallaties, bijvoorbeeld door CO₂ af te vangen. De uitstoot uit het veenweidegebied is geen factor die wordt meegerekend in het al dan niet realiseren van de doelstellingen.
- Tegenover de onrendabele top staan vaak maatschappelijke baten waaraan lastig een prijskaartje kan worden gehangen. Uiteraard zijn er grenzen aan wat acceptabel is, die verkent hij graag met de leden van het algemeen bestuur.
- Het geld dat in de Investeringsagenda wordt toegezegd, moet nog wel worden opgehaald bij de waterschappen. Bij het streven van energieneutraliteit in 2025 heeft hij een kanttekening gemaakt.
- Duurzaamheid begint bij energie besparen. Op veel waterzuiveringen zijn bijvoorbeeld de puntbeluchters vervangen door bellenbeluchters. Daar is veel energie mee bespaard. Desgevraagd stemt hij ermee in dit soort maatregelen als uitgangspunt op te nemen.
- Ten aanzien van grondstoffenterugwinning en duurzaam bouwen merkt hij op dat het waterschap de komende tijd weinig zal bouwen. Bij het gebruik van materialen is duurzaamheid wel een aandachtspunt. Zo wordt er geen zink toegepast.
- Het waterschap wordt geen Engie of Eneco, maar gaat wel energie produceren, in beginsel voor eigen gebruik. Het overschot wordt wel verkocht, zoals men soms ook zal afnemen. Inzet is wel om op termijn op nul uit te komen. Het waterschap wordt geen commerciële speler, in die zin dat men er geld mee wil verdienen. Gewezen op de energiefabriek in Nieuwegein waarbij het waterschap de overtollige energie verkocht aan Eneco, licht hij toe dat dit de energie betreft die het waterschap zelf niet gebruikt.
- Naar zijn mening moet het waterschap wel inspireren en is het ook een taak van de overheid om het goede voorbeeld te geven.
- De organisatie is doortrokken van duurzaamheid en het is de kunst om duurzaamheid te faciliteren en er gemeenschappelijk mee aan de slag te gaan.
- Weidevogels zijn belangrijk, maar het is geen kerntaak van het waterschap om weidevogels te faciliteren. Daar heeft men de terreinen niet voor, een klein stuk bij Schalkwijk uitgezonderd, waar men een hoog peil heeft ingesteld.
- Het cascaderingsprincipe houdt in dat je een zo hoogwaardig mogelijke omzetting van grondstoffen nastreeft.
- De verkenning van de mogelijkheden voor duurzame landbouw vormt geen kerntaak. Het waterschap verzorgt het peil. Wat men wel doet, is een project voor duurzame kringlooplandbouw, samen met andere partijen. Boeren worden in het project gestimuleerd om slimmer te bemesten, zodat er meer nutriënten in het gras komen en minder in het oppervlaktewater.

De heer Travaille (PvdD):

- Stelt dat wanneer wordt gekeken naar waar het waterschap veel impact heeft, dit ecologie en biodiversiteit zijn. Beide worden ook genoemd in het groene kader in bijlage 1.

De heer Beugelink (hoogheemraad):

- Stelt dat het principe dat de vervuiler betaalt, thuishoort bij de kostentoedeling. De commissie Klavers houdt zich daar momenteel mee bezig.
- Ten aanzien van de bronaanpak merkt hij op dat het mogelijk efficiënter is om de verontreiniging tijdens de zuivering aan te pakken dan bij de bron.
- Richting de heer Travaille meldt hij dat de week ervoor een project is gestart met de gemeente Houten en de branchevereniging van hoveniers, waarbij bewoners advies kunnen krijgen voor het watervriendelijk inrichten van hun tuin.

De heer Haddink (ambtelijke ondersteuning):

- Merkt ten aanzien van ecologie en biodiversiteit op dat dit de basistaak van het waterschap op verschillende manieren raakt. Niet voor niets staat er een pijl vanuit

Adviezen/Conclusies

Vergadering commissie Systeem, Kwaliteit en Keten

d.d. 13 april 2017

duurzaam GWW. Bij de uitvoering van werken wordt ook gekeken naar ecologie en biodiversiteit, zoals bij de aanleg van oevers, de maatregelen Kaderrichtlijn Water en maaibeheer. Dat gebeurt dus al, maar in de agenda worden enkele grote onderdelen benadrukt, met als gevolg dat ze niet het eerste speerpunt vormen.

Tweede termijn

Mevrouw Van Dam (WN):

- Stelt dat energiebesparing en duurzaamheid op de werkvloer een plek verdienen in deze nota.

De heer Travaille (PvdD):

- Stelt dat de agenda vooral een uitvoeringsagenda is van gemaakte afspraken over de greendeals. Daarmee komt men niet uit de degradatiezone. Hogere ambities zijn gewenst, met name voor biodiversiteit, ecologie en het klimaatgedeelte.
- Wat doet het waterschap aan duurzaamheid in de projecten met een waarde van minder dan 500.000 euro?

De heer Verweij (CU):

- Merkt ten aanzien van het energie opwekken uit de warmte van oppervlaktewater op dat dit mogelijk nadelig is voor de ecologie.
- Stelt de vraag welke van de twee nota's nu wordt vastgesteld.
- Is deze agenda nu een aanvulling op de eerdere vastgestelde energienota en de grondstoffenvisie, of komt ze in de plaats van deze notities?

De heer Droogers (CDA):

- Vraagt of het waterschap de doelstelling voor het opwekken kan realiseren door energie af te nemen van projecten die door een andere partij (maar met steun van het waterschap) zijn ontwikkeld.
- Het feit dat het vergisten van het slib van het waterschap niet meetelt voor de doelstelling, voelt krom aan. Kan de hoogheemraad daar een toelichting op geven?

Beantwoording tweede termijn

De heer Beugelink (hoogheemraad):

- Licht toe dat voor nu de grens van 500.000 euro wordt aangehouden.
- Deze agenda schetst de kaders en de ambities, en in vervolgstappen worden deze uitgewerkt tot een werkprogramma.
- Wat betreft het toerekenen van milieuwinst stelt hij dat er telkens afspraken over moeten worden gemaakt met de samenwerkingspartner.
- Ten aanzien van het opwekken van energie uit oppervlaktewater geeft hij aan dat de lagere temperatuur mogelijk juist een positief effect heeft, maar dat kan hij niet met zekerheid zeggen.
- De bijlage wordt niet vastgesteld.

Derde termijn, consultatie (agendapunt 4.2)

De heer Droogers (CDA):

- Neigt naar variant B.

De heer Bruggink (LNE):

- Pleit voor variant B.

De heer Reerink (PvdA):

- Pleit voor variant C.

De heer Verweij (CU):

- Is blij dat in de nota staat dat prioriteit wordt gegeven aan de maatregelen met het hoogste rendement. Dat betekent dat men op de korte termijn zo veel mogelijk projecten met een zo hoog mogelijk rendement moet doen, want dat levert in principe de komende jaren alleen maar geld op. Hij pleit voor variant C.

Adviezen/Conclusies

Vergadering commissie Systeem, Kwaliteit en Keten

d.d. 13 april 2017

		De heer <u>Van Os</u> (SGP): • Pleit voor variant B. Mevrouw <u>Varenhorst</u> (VVD): • Onderschrijft de opmerking van de heer Travaille dat de varianten moeten aansluiten bij de afspraken die het waterschap overstijgen. Geeft de voorkeur aan variant C. Mevrouw <u>Van Dam</u> (WN): • Gaat ook voor een hoge ambitie. De pm-posten maken het nog wat lastig, maar haar fractie neigt naar optie C. De heer <u>Travaille</u> (PvdD): • Vraagt een nieuwe reeks varianten, waarin variant A komt te vervallen en er een variant bijkomt met hogere ambities voor ecologie en biodiversiteit. De voorzitter concludeert dat het voorstel ter bespreking kan worden doorgeleid naar het algemeen bestuur.
3.3	Krediet project "Capaciteits-toename KWA stap 1": verlengde verkenning en planvorming	<i>Eerste termijn</i> De heer <u>Van Os</u> (SGP): • Stelt dat deze notitie een lopend proces betreft. Hij heeft geen vragen. De heer <u>Groenendijk</u> (VVD): • Vraagt wat de verhouding is tussen de voorbereidingskosten en de uitvoeringskosten. De heer <u>Rutjes</u> (WN): • Vraagt wat de eigen waterbehoefte is van het waterschap, ook tegen de achtergrond van een toenemende vraag naar zoet water voor bijvoorbeeld onderwaterdrainage. De heer De Jong heeft destijds toegezegd dit uit te zoeken. De heer <u>Van der Steeg</u> (PvdD): • Gaat akkoord. De heer <u>Droogers</u> (CDA): • Stemt in met het voorstel en vraagt wat men nu krijgt voor het bedrag van 2,3 miljoen euro. De heer <u>De Beaufort</u> (LNE): • Is in principe akkoord en benadrukt dat men het brak water en de bijbehorende culturen goed in de gaten moet houden. De heer <u>Van Bork</u> (PvdA): • Stemt in met het stuk en sluit zich aan bij de vraag van de heer Rutjes. De heer <u>Verweij</u> (CU): • In de vergadering van dinsdag vroeg de heer Kooy naar de kwaliteit van de stukken. Hij geeft aan dat die de afgelopen jaren sterk is verbeterd. In dit stuk mist hij echter de dekkingsbron. Dat moet in het besluit staan. <i>Beantwoording</i> De heer <u>De Jong</u> (hoogheemraad): • Memoreert dat het algemeen bestuur in november al het principebesluit heeft genomen over alle onderdelen. De enige stap die nog ontbrak, was het vaststellen van het kredietvoorstel. De vorige keer is het van de agenda gehaald, omdat er discussie was met het Rijk over de manier van subsidiëren en het opknippen in fasen. Die onderhandeling is afgerond. • Actiepunt 36 op de lijst is de toezegging dat hij parallel aan de verkenning komt met een notitie over de 11,5 m³ eigen waterbehoefte die in de stukken van het KWA staat als randvoorwaarde. Dat pakt men nu op, ook gezien de context van de extra watervraag door bodemdalingremming. Voor het afronden van deze fase zal hij met de commissie

Adviezen/Conclusies

Vergadering commissie Systeem, Kwaliteit en Keten

d.d. 13 april 2017

		spreken over de eigen waterbehoefte. • Richting de heer Groenendijk stelt hij dat men in de buurt komt van 16%. Indien hij daar prijs op stelt, kan hij de berekeningen op detailniveau toezenden. De heer <u>Groenendijk</u> geeft aan dat dit niet nodig is. • Zegt toe de dekkingsbron op te nemen in het besluit. • Er zijn inderdaad allerlei goede redenen om brak water te koesteren, zoals de bijzondere biodiversiteit, maar dan wel op de plekken waar het hoort, in de buurt van de zee. • Richting de heer Droogers licht hij toe dat in deze fase de voorkeursvariant van de verlengde verkenning wordt opgeleverd. De aanvragen voor de overige onderdelen leiden tot projectplannen die ter inzage worden gelegd en waarvoor beschikingsaanvragen worden gedaan bij het Rijk voor de uitvoering. Deze stukken worden aan de commissie voorgelegd. De voorzitter concludeert dat het voorstel als hamerstuk kan worden doorgeleid naar het algemeen bestuur.
3.4	Kijk! op de Wiericke	<i>Eerste termijn</i> De heer <u>Droogers</u> (CDA): • Stelt dat het een leuk initiatief is. Het gaat om bijna 100.000 euro, maar dat is uiteindelijk maar 1,5% van de totale investering, en er is ruimte in het resterende krediet. De CDA-fractie stemt in met het voorstel, op voorwaarde dat het beheer door een andere partij wordt uitgevoerd. De heer <u>Bruggink</u> (LNE): • Meldt dat LNE tegen het voorstel is. Het waterschap is geen recreatieschap en heeft andere manieren om te vertellen wat het heeft gedaan. Voornaamste reden is dat dit niet tot de kerntaken behoort van het waterschap. De heer <u>Van Bork</u> (PvdA): • Is wel enthousiast over het voorstel. De toren markeert de westgrens van het waterschap en biedt een prachtig uitzicht. De toren is vergelijkbaar met die bij Benschop, die zijn waarde heeft bewezen. • Het budget is een restant en de toren is voorbeeld voor een regeling die men bij andere grote werken moet gaan toepassen. De publiekswaarde van dit soort voorzieningen is heel groot. De heer <u>Verweij</u> (CU): • Steunt het pleidooi van de heren Droogers en Van Bork. • Stelt dat dit punt ook nog een punt markeert van de Oude Hollandse Waterlinie en pleit ervoor om dat ook te vermelden. De heer <u>Van Os</u> (SGP): • Stelt dat het gaat om een hoog bedrag voor een uitkijktoren. Het betoog van LNE heeft hem overtuigd tegen het voorstel te zijn. Mevrouw <u>Varenhorst</u> (VVD): • Merkt op dat het waterschap voor veel grote uitgaven staat en dat er mogelijk nog grotere aankomen. Men heeft net gesproken over duurzaamheid, daar zou de VVD het geld liever aan uitgeven. De VVD-fractie is tegen het voorstel. De heer <u>Rutjes</u> (WN): • Merkt op dat voor nevendoeleinden 75.000 euro is gereserveerd, waarvan 25.000 euro is uitgegeven. Er is dus nog 50.000 euro over en er wordt nu 35.000 euro gevraagd. Zijn fractie stemt in met dit voorstel. De heer <u>Van der Steeg</u> (PvdD): • Vraagt of al bekend is wie het beheer op zich gaat nemen en of is gezocht naar cofinanciering.

Adviezen/Conclusies

Vergadering commissie Systeem, Kwaliteit en Keten

d.d. 13 april 2017

Beantwoording

De heer De Groot (hoogheemraad):

- Licht toe dat de populieren niet konden blijven staan. De toren komt iets verder van de dijk te staan. Er was al een bedrag begroot voor recreatieve en educatieve doeleinden. Daaronder had men deze toren kunnen scharen.
- Er is zes jaar lang heel veel werk verricht, zowel aan de enkele als de dubbele Wiericke. Er is veel samengewerkt met partijen in het gebied en er is afgesproken om meer samen te doen. Er was veel overlast en hij vond het verdedigbaar om deze toren te realiseren.
- De provincie Zuid-Holland betaalt 12.500 euro mee, mede op basis van het feit dat deze toren de Oude Hollandse Waterlinie markeert.
- Het waterschap wil het onderhoud niet uitvoeren en de toren cadeau geven. De ontvangende partij is 1500 euro per jaar kwijt aan onderhoud. Men is in gesprek gegaan met de gemeente Bodegraven-Reeuwijk, die op haar beurt heeft gesproken met Staatsbosbeheer.

Tweede termijn

De heer Van der Steeg (PvdD):

- Vraagt of de gemeente en Staatsbosbeheer niet bereid waren tot cofinanciering.

De heer De Groot (hoogheemraad):

- Licht toe dat de gemeente de komende tien tot vijftien jaar het onderhoud op zich moet nemen. Er is niet gevraagd om cofinanciering.

De heer Rutjes (WN):

- Doet de suggestie om ook bodemdaling aan de orde te stellen.

Mevrouw Varenhorst (VVD):

- Vraagt wat er gebeurt wanneer het waterschap besluit om de toren niet te financieren.

De heer Bruggink (LNE):

- Begrijpt de aanleiding voor de toren wel, maar stelt dat het hier om een principieel punt gaat. Kostenbewustzijn dient voorop te staan. Men moet geen precedent scheppen.
- Gaat het project door als het onderhoud niet wordt overgenomen?

De heer Droogers (CDA):

- Begrijpt dat de toren in overleg met de bewoners is gerealiseerd. Men zou een slechte beurt maken als men er nu van afziet.

Beantwoording tweede termijn

De heer De Groot (hoogheemraad):

- Geeft aan dat wanneer het algemeen bestuur besluit om niet in te stemmen, de toren er niet komt. Dat zal mogelijk leiden tot teleurstelling. Daarmee laat men wel de kans voor een mooie markering lopen. Het is een uniek punt in het veenweidegebied.
- Het gaat alleen door als de toren als cadeau kan worden gegeven.
- Er is geen sprake van een precedent. Dit is een unieke situatie en met elkaar kan men afspreken dat het een eenmalig gebaar is.

De voorzitter concludeert dat het voorstel als hamerstuk wordt doorgeleid naar het algemeen bestuur.

4. Stukken ter consultering

4.3

De heer Van der Steeg (PvdD):

- Wijst op de bedragen bij de varianten b en c (150.000 en 250.000 euro). Komt er ook geld mee vanuit de sector zelf?
- De fractie pleit voor een nieuwe variant met de punten 1 en 4 van variant c en de punten 2 en 3 van variant b. Of moet men de punten 2 en 3 van variant c begrijpen als dat men voorbereidingen treft voor extra inzet? Hij vraagt een toelichting.
- Op pagina 6 wordt een motie benoemd over de evaluatie van de impulsregeling. Geldt deze passage voor alle varianten?

Adviezen/Conclusies

Vergadering commissie Systeem, Kwaliteit en Keten

d.d. 13 april 2017

De heer Rutjes (WN):

- Complimenteert het college met dit degelijke stuk.
- Op pagina 5 staat dat gewacht wordt op POP3-gelden. De samenwerking met de andere twee partijen hangt daarvan af. Wat als men daar nu nog lang op moet wachten?
- Op pagina 6 staat dat er een nieuwe set indicatoren wordt gebruikt, maar dat die nog geen van alle worden gehaald. Wat zijn daarvan de gevolgen?
- Zijn fractie kiest financieel voor optie b, maar bij c staan enkele inhoudelijke aspecten die bespreekbaar zouden moeten zijn. De voorkeur gaat naar een mengvorm van b en c.

De heer Groenendijk (VVD):

- Is gezien de vragen die worden gesteld verbaasd dat dit nu ter consultatie voorligt.

De voorzitter licht toe dat het stuk ter consultatie voorligt, als voorbereiding op de voorjaarsnota. Op die manier wordt de commissie alvast meegenomen.

De heer Van Os (SGP):

- Pleit voor variant b. Bij variant c staan enkele pm-posten, die zouden kunnen leiden tot tariefsverhogingen.

De heer Verweij (CU):

- Geeft mee dat de onderwerpen 2 en 4 prioriteit verdienen. De ambitie mag daarbij nog wat omhoog.

De heer Reerink (PvdA):

- Stelt dat het een mooie vondst van het college is om via deze consultatie onderwerpen uit de voorjaarsnota apart aandacht te geven.
- Vraagt zich af wat LTO bijdraagt aan de plannen in dit voorstel.
- Op pagina 4 staat dat boeren in oost niet bereikt zijn. Dat lijkt hem een taak voor LTO.
- Kiest voor variant c, maar tekent aan dat er een onderscheid is gemaakt tussen gezond water enerzijds en stedelijk water anderzijds. Na een motie is toegezegd dat die onderwerpen apart zouden worden behandeld.

De heer De Beaufort (LNE):

- Neigt naar variant b en stelt dat men de tarieven goed in de gaten moet houden. Hij wil eerst het geheel kunnen overzien, voor wordt besloten tot nieuwe investeringen.

De heer Droogers (CDA):

- Maakt zich ook zorgen over de lastenverzwaring. Er is al 3,25% toegezegd. Het zijn prachtige voornemens, maar die hebben ook een prijs.
- Focus op wat moet, vooral de Kaderrichtlijn Water. Mogelijk kan men op den duur de goeden belonen en de slechten belasten.
- Bij c is het jammer om zo veel geld uit te geven aan monitoren. De CDA-fractie neigt naar b.

De heer Reerink (PvdA):

- Merkt op dat monitoren ook geld kan opleveren, bijvoorbeeld als blijkt dat extra inzet niet nodig is.

De heer Droogers (CDA):

- Bevestigt dit, maar geeft aan dat zijn ervaring is dat monitoren toch vooral geld kost.

De heer Beugelink (hoogheemraad):

- Licht toe dat de pm-posten betrekking hebben op monitoring en medicijnresten. Er is herhaaldelijk gevraagd om iets te doen aan medicijnresten. Wat men dan moet doen, is nog in onderzoek. Hij komt daarop terug.
- Wat betreft monitoring vertelt hij dat men recentelijk bij een peilbesluit ontdekte dat eens in de zes jaar de waterkwaliteit werd gemeten. Dat is een zwakke positie om

Adviezen/Conclusies

Vergadering commissie Systeem, Kwaliteit en Keten

d.d. 13 april 2017

		bijvoorbeeld boeren aan te sporen iets te doen aan erfafspoeiing. Dit punt gaat over de vraag wat men monitort, of dat de goede aspecten zijn en of men dat vaak genoeg doet. • Bevestigt dat de punten 2 en 3 bij c verstrekkender zijn dan 2 en 3 bij b. • Bij monitoring gaat het om geld van het waterschap. Bij andere onderdelen zal wel cofinanciering worden gezocht. • De evaluatie impulsregeling is in de maak. • De voortgang van POP3 heeft men niet in de hand. • De tekst over de evaluatie van de impulsregeling staat los van de varianten. De heer <u>Jansen op de Haar</u> (hoogheemraad): • Geeft richting de heer Reerink aan dat stedelijk water onderdeel is van zijn portefeuille. Bij de voorjaarsnota zal hij hierover een toelichting geven. De heer <u>De Jong</u> (hoogheemraad): • Licht toe dat het college de voorstellen richting voorjaarsnota voorbereidt. Dit zijn onderdelen waarvoor het college inhoudelijke ambities heeft. Tegelijk zijn er ook op financieel gebied doelstellingen zoals kostendekkendheid en gematigde tariefontwikkelingen. In de voorjaarsnota zal men die afweging met elkaar moeten maken. Het college heeft geprobeerd ambitieniveaus te definiëren.
5. Informerend deel		
5.1	Mededelingen	De <u>voorzitter</u> meldt dat de heer Verkaik zich heeft afgemeld. Met de heer Jos Jansen gaat het inmiddels weer een stuk beter. Hij is al enige tijd thuis en hij verwacht er in mei weer bij te kunnen zijn. Namens hem dankt ze de commissieleden voor de vriendelijke woorden.
5.2	Ingekomen stukken	Geen.
6. Rondvraag		
		De heer <u>Verweij</u> (CU): • Meldt dat de heer ten Heuw nog herstellende is van een operatie, die goed is verlopen. Hij hoopt binnenkort weer volledig mee te kunnen doen. De <u>voorzitter</u> geeft aan dat namens de leden van de commissie een bos bloemen bij de de heer Ten Heuw zal worden bezorgd. De heer <u>Rutjes</u> (WN): • Oppert dat wanneer de toren tegelijk met het 900-jarig bestaan van het waterschap gereed is, de kosten wellicht ook uit een ander potje kunnen worden gedekt. De heer <u>Travaille</u> (PvdD): • Vraagt of mensen die als ambtelijke ondersteuning aanwezig zijn, kunnen worden voorgesteld. De heer <u>Beugelink</u> (hoogheemraad) • Heeft twee weken ervoor namens het college de Bee Deal Kromme Rijn ondertekend. De overeenkomst houdt in dat langs akkers een strook wordt ingezaaid met bloemenzaad.
7. Sluiting		
		De <u>voorzitter</u> dankt iedereen voor zijn of haar bijdrage en sluit de vergadering om 22.45 uur.

Adviezen/Conclusies

**Vergadering commissie Systeem, Kwaliteit en Keten
d.d. 13 april 2017**

**Voor akkoord,
Vergadering commissie SKK**

De secretaris,

drs. ing. G.G.J. Rouhof